

DE VLAAMSE MINISTER VAN BEGROTING, FINANCIEN EN ENERGIE

CONCEPTNOTA AAN DE VLAAMSE REGERINGBetreft: Startnota transitieprioriteit '*Zorgen voor een energietransitie*'

1 SITUERING

Op 25 maart 2016 stelde de Vlaamse Regering haar nota "Visie 2050: een langetermijnstrategie voor Vlaanderen" voor (VR2016 2503DOC.0258/1QUATER). De ambitie voor Vlaanderen naar 2050 toe, richt zich op het creëren van welvaart en welzijn op een slimme, innovatieve en duurzame manier in een sociaal, open, veerkrachtig en internationaal Vlaanderen, waarin iedereen meetelt.

We bepaalden zeven transitieprioriteiten die noodzakelijk zijn om een omslag richting 2050 te maken. Deze transities zijn structurele veranderingen met een grote impact op de samenleving. Ze zijn het resultaat van ontwikkelingen die elkaar versterken op economisch, cultureel, ethisch, technologisch, ecologisch, sociaal en institutioneel vlak. Om deze transities te realiseren, hebben we een aangepaste mentaliteit en aanpak nodig die gericht is op systeeminnovatie. Overheden, bedrijven, kennisinstellingen, socioculturele organisaties, milieuverenigingen en individuele burgers spelen elk hun rol. Duurzaamheid vormt een belangrijke leidraad in de toekomstvisie voor Vlaanderen. Visie 2050 geldt ook als derde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling.

Op basis van Visie 2050 wordt per transitieprioriteit een *startnota* (cf. plan van aanpak) voorgelegd. In deze conceptnota worden kort de inhoudelijke focus en de specifieke governance van de transitieprioriteit toegelicht. De startnota is opgenomen als bijlage.

2 INHOUDELIJKE FOCUS

Het energievraagstuk is wereldwijd een van de grote toekomstige maatschappelijke uitdagingen. Energie is een basisbehoefte. Het Internationaal Energieagentschap (IEA) schat dat de totale energievraag tegen 2040 wereldwijd met 30 procent zal toenemen.¹

Steenkool is als energiebron sterk milieuvriendelijk. Om de opwarming van de aarde tegen te gaan, moeten we de broeikasgasuitstoot bovendien drastisch terugdringen zodat ons energiesysteem

¹ IEA, 2016, World Energy Outlook 2016, New Policies scenario

koolstofarmer wordt gemaakt. Dit vraagt in de eerste plaats een efficiënter gebruik van energie en een verhoogd aandeel van duurzame energiebronnen in de energiemix.

Deze omslag is voor Vlaanderen geen gemakkelijke opdracht, gezien ons hoog aandeel aan energie-intensieve industrie, de huidige staat van de gebouweninfrastructuur en bestaande ruimtelijke ordening (o.a. een hoge bevolkingsdichtheid, ruimtelijke versnippering, en belangrijke logistieke draaischijf). De transitie die we moeten doormaken, is maatschappelijk zowel op economisch, ecologisch en sociaal vlak een zeer voorname uitdaging voor deze generatie beleidsmakers en belanghebbenden. Naast het tegengaan van de verdere klimaatverandering, spelen in dit transitieproces bijkomende drivers een belangrijke rol, zoals energie-onafhankelijkheid, een veilige energievoorziening en de beschikbaarheid van betaalbare energie.

Om deze transitie te verwezenlijken, hebben we nood aan een langetermijnvisie voor ons energiesysteem, die invulling geeft aan de (Europese en internationale) energie- en klimaatdoelstellingen en gezinnen en bedrijven een duidelijke richting geeft over het te volgen pad. De transitie kan maar slagen als er massaal geïnvesteerd wordt in o.a. energie- en gebouweninfrastructuur en er slimme, innovatieve oplossingen worden gevonden voor de diverse uitdagingen. Samenwerking tussen alle betrokkenen en het beheersen van de kosten zijn noodzakelijk zodat het draagvlak voor de transitie behouden blijft en versterkt wordt.

3 VOORNAAMSTE PRIORITEITEN

De energievisie van de Vlaamse Regering zoals op 19 mei 2017 vastgelegd (VR/2017/1905/DOC 0506/ITER), vormt de basis voor de prioriteiten van de energietransitie.

Drie algemene aandachtspunten staan centraal om de energietransitie te verwezenlijken. Het energiesysteem moet in de eerste plaats duurzamer worden door efficiënt om te gaan met energie en het energieaanbod koolstofarmer te maken door sterker in te zetten op efficiëntie in gebouwen, de industrie en het transport, en door het aandeel van hernieuwbare energiebronnen in de energievoorziening verder te verhogen. Tegelijkertijd moet de energievoorziening gegarandeerd blijven, terwijl de energiefactuur betaalbaar blijft voor de gezinnen en de competitiviteit van onze bedrijven waarborgt.

Deze drie aandachtspunten kunnen worden vertaald naar vier concrete doelstellingen (prioriteiten):

3.1 STERK VERBETERDE ENERGIE-EFFICIËNTIE REALISEREN

In ons energiesysteem van de toekomst moeten we in de eerste plaats efficiënt om gaan met energie. Doorgedreven energie-efficiëntie is noodzakelijk om de broeikasgasemissies op een kostenefficiënte manier te verminderen en helpt om de energiekosten van gezinnen en bedrijven te beperken. Het verbetert onze energiebevoorradingszekerheid voor zover het primaire energieverbruik en de energie-invoer dalen.

De verschuiving naar een energie-efficiënte maatschappij versnelt bovendien de verspreiding van innovatieve producten en diensten, kan exportmogelijkheden creëren en zorgt voor lokale omzet en aangepaste banen die daarmee verband houden.

3.2 MEER HERNIEUWBARE ENERGIEPRODUCTIE

De huidige Europese richtlijn hernieuwbare energiebronnen stelt voor elke lidstaat een bindende doelstelling voorop. Zo moet België tegen 2020 een aandeel van hernieuwbare energieproductie van 13% behalen (t.o.v. het bruto finaal eindverbruik). Voor 2030 moet ons land zelf een streefcijfer vastleggen dat een ambitieuze en betaalbare bijdrage levert aan de EU-brede doelstelling. Hiervoor moet in de loop van 2018-2019 een geïntegreerd Klimaat-en Energieplan voor de periode 2021-2030 voorgelegd worden aan de Commissie dat de EU-brede doelstelling op nationaal niveau invult.

Voor België stelt de uitdaging om onze hernieuwbare energieproductie te verhogen zich in het bijzonder tegen de achtergrond van de geplande kernuitstap tegen 2025 en het verouderende productiepark aan gascentrales. Hierdoor zal het nationale productievermogen met minstens 6000 MW afnemen. Een hogere hernieuwbare energieproductie, in combinatie met meer energie-efficiëntie, betere vraagsturing, opslag en betere interconnectie met de buurlanden, kan het antwoord bieden op deze uitdaging. Naast groene stroom, is er in het toekomstig energielandschap ook een belangrijke rol weggelegd voor (groene) warmte.

Van belang is dat we nu reeds inzetten op de meest rendabele en efficiënte technologieën, terwijl ook innovatieve technologieën onze aandacht blijven krijgen. Daarom bekijken we welke technologieën hieraan kunnen bijdragen. Het resultaat en het pad ernaartoe moet realistisch zijn, zonder de scope 2050 uit het oog te verliezen. Er moet worden nagedacht over de vraag welke technologieën hieraan kunnen bijdragen. Het uitgangspunt hierbij moet zijn dat technologieën reeds, of op korte termijn, zonder of tijdelijk met beperkte steun kunnen ingezet worden en dat oversubsidiëring wordt vermeden. Er moet prioriteit gegeven worden aan technologieën met de grootste baten tegen de laagste kosten waarbij de systeemkosten in acht genomen worden. Burgers en bedrijven moeten ertoe aangezet worden zelf hernieuwbare energie te produceren, of te participeren in hernieuwbare productie.

3.3 FLEXIBEL ENERGIESYSTEEM BEWERKSTELLIGEN

Wind- en zonne-energie hebben als nadeel dat ze door hun variabel productieverloop niet continu kunnen voorzien in de energiebehoeftes. Meer flexibiliteit (zodat de energievraag en het energieaanbod optimaal op elkaar kunnen worden afgestemd) speelt daarom een prominente rol in de uitbouw van een betrouwbaar en toekomstbestendig energiesysteem.

Om ons energiesysteem leveringszeker te houden en flexibeler te maken, moet werk worden gemaakt van diverse vormen van energieopslag en vraagsturing (*demand side management*) en moet ingezet worden op het reflecteren van de korte en lange termijn verantwoordelijkheden van alle marktpartijen in het marktmodel. Ook een betere interconnectie tussen de elektriciteitsnetten van de verschillende lidstaten is essentieel om schommelingen in vraag en aanbod beter op te vangen.

3.4 ONTWIKKELEN VAN EEN DOORDACHTE INNOVATIESTRATEGIE

Om de energietransitie te verwezenlijken, is er nood aan een ambitieuze innovatiestrategie die gebaseerd is op een integrale benadering. Er moeten oplossingen worden ontwikkeld waarbij sectoroverschrijdend wordt samengewerkt. Op vele terreinen gaat het om kleinere vernieuwingen of verdere ontwikkeling van bestaande technologieën of processen, waarbij opschaling van technologie dikwijls een belangrijk aandachtspunt is. Op andere terreinen zijn ingrijpendere (en soms: disruptieve) innovaties noodzakelijk. De uitdaging is om deze verschillende innovaties slim te combineren en te integreren tot een performant geheel.

De overheid moet de domeinen waarin Vlaanderen sterk staat in kaart brengen en samen met de stakeholders kiezen welke prioriteiten en demonstratieprojecten ze op lange termijn wil financieren. Vanuit zijn sterktes moet Vlaanderen zich vervolgens maximaal engageren in Europese en internationale samenwerkingsprogramma's, wat de voeling met de internationale onderzoekswereld en de internationale markten kan versterken. Een weloverwogen energie- en innovatiebeleid kan de Vlaamse technologie-aanbieders de ruimte geven om oplossingen voor de Vlaamse energie-uitdagingen te vinden en te demonstreren in hun thuismarkt. Deze kunnen nadien worden opgeschaald zodat ze inzetbaar zijn in een zo ruim mogelijke afzetmarkt.

4 GOVERNANCE

Het Voorzitterscollege heeft in samenspraak met alle beleidsdomeinen een governancemodel uitgewerkt.

Voor elke transitieprioriteit is het noodzakelijk een bepaalde werking uit te tekenen. Hierbij wordt er geen blauwdruk opgelegd, maar krijgt elke transitieprioriteit de ruimte om een eigen governance vorm te geven. De basisprincipes van een transitieproces moeten wel worden bewaakt, ongeacht het stadium van het transitieproces en de gemaakte vorderingen. Het governanceluik in Visie 2050 (VR2016 2503DOC.0258/2BIS) biedt een aantal mogelijke aanpakken en instrumenten aan voor de uitbouw van de transitieprioriteiten.

Voor de transitieprioriteit *Zorgen voor een energietransitie* is Jan Vereecke van het Vlaams Energieagentschap (VEA) aangeduid als transitie-manager. Een goede samenwerking met partners zowel binnen als buiten de Vlaamse overheid is essentieel voor een transitietraject. De transitie-manager krijgt het mandaat van de leidend ambtenaren en verantwoordelijke ministers om partnerschappen op te zetten en transparant te communiceren.

4.1 VOORZITTERSCOLLEGE

De rol van het Voorzitterscollege is om een brede blik op de transitieprioriteiten in te brengen, zowel naar visieontwikkeling, inhoud als naar aanpak.

Belangrijk hierbij is het bewaken van de onderlinge samenhang tussen de transitieprioriteiten, maar ook met andere lopende/geplande initiatieven en beleidsprocessen in de Vlaamse overheid.

Het Voorzitterscollege en bij uitbreiding de leidend ambtenaren ondersteunen de transitie managers bij deze afstemming. Hierbij zijn vertrouwen en transparantie essentieel.

4.2 BETROKKENHEID STAKEHOLDERS

We kunnen als overheid de transitieprioriteiten niet alleen realiseren. Systeeminnovatie is pas mogelijk in partnerschap met de stakeholders. Het is van belang om hen ten volle mee te betrekken in het transitieproces. Hiernaast worden de partners mede-eigenaar van het proces en worden ze verwacht hun verantwoordelijkheid en engagement op te nemen bij de uitvoering van de transitieprocessen. De uitwerking hiervan kan verschillen van transitie tot transitie en van het moment in het proces.

Door de verwevenheid van de transitieprioriteiten onderling en met andere beleidsinitiatieven, moeten we er ook over waken dat stakeholders optimaal kunnen participeren zonder overbevraagd te worden. Regelmatig overleg en afstemming tussen de transitie managers is hierbij essentieel. Het Departement Kanselarij en Bestuur zorgt voor structurele ondersteuning via het transitieplatform en faciliteert zo het overleg tussen de transitie managers.

4.3 SAMENVATTING GOVERNANCE 'ZORGEN VOOR EEN ENERGIETRANSITIE'

Op basis van bovenstaande principes, werd ervoor gekozen om voor deze transitieprioriteit geen aparte transitieruimte op te richten, los van de bestaande (en reeds lopende) transitietrajecten.

De transitieruimte wordt opgebouwd rond de vijf pijlers van het visietraject Stroomversnelling: *Energie-efficiëntie, Hernieuwbare Energie, Financiering, Flexibiliteit* en *Governance*. 'Stroomversnelling' heeft geleid tot een energievisie die op 19 mei 2017 op basis van een conceptnota werd vastgelegd door de Vlaamse Regering. Zowel burgers als experts uit kennisinstellingen, bedrijven en het maatschappelijke middenveld zullen vanaf het najaar van 2017 verder samenwerken om de bakens die werden uitgezet voor het toekomstig energiebeleid verder te concretiseren.

Waar mogelijk wordt aansluiting gezocht bij de sectorale werkgroepen die binnen het traject Klimaatvisie 2050 werden opgericht voor de opmaak van een geïntegreerd Energie- en Klimaatplan 2021-2030 en een Klimaatvisie 2050. Het Renovatiepact loopt transversaal doorheen de verschillende pijlers en geeft in het bijzonder invulling aan de werkgroep 'Gebouwen' van de Klimaatvisie 2050.

De taak van de transitie manager bestaat erin om de voortgang in de lopende trajecten (Stroomversnelling, Klimaatpact en Renovatiepact) nauw op te volgen en zo veel als mogelijk te laten samensporen.

5 VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist:

1. Haar goedkeuring te hechten aan de startnota 'Zorgen voor een energietransitie', met dien verstande dat deze conceptnota geen enkel financieel of budgettair engagement inhoudt;
2. Alle ministers en hun respectieve administraties te gelasten hun volle medewerking te verlenen aan de ondersteuning van het energietransitietraject;
3. De Vlaamse minister bevoegd voor het energiebeleid te belasten met de coördinatie en de opvolging van de verdere uitvoering van deze conceptnota;

DE VLAAMSE MINISTER VAN BEGROTING, FINANCIEN EN ENERGIE

BART TOMMELEIN

Bijlage:

- Startnota Zorgen voor een energietransitie